

e-ISSN: 2148-0494

derglabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), Güz 2017, Cilt:5, Sayı:10, 5:198-200

Neş'etü İlmi'l-Mustalah ve'l-Haddü'l-Fâsıl beyne'l-Mütekaddimîn ve'l-Müteahhirîn

Muhammed İ'sâm İ'dû

Ervika, Amman, 2016/1437, 351 sayfa

Abdullah ÇELİK*

Aslı bir doktora çalışması olan bu eser, bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş bölümünde, hadis usûlü ilminin detaylı tanımını yaparak rivayet ve dirayet olmak üzere ikiye ayırmıştır. Rivayet açısından hadis usûlünün tanımında üç görüş nakletmiş ve Nurettin İtr'ın şu tarifini tercih etmiştir. "*Peygamber (s.a.v) sözleri, uygulamaları ve onaylarını rivayet, zabt ve lafızlarını araştırma konusu eden ilimdir.*" Dirayet açısından hadis usûlü ilmini ise "*Hadisin isnâd ve metnini konu alan ilim*" olarak tanımlandığına dikkat çekmektedir. Hadis usûlü ilminin tanımlarında müteahhirûn hadisçilerin rivayet ve dirayet ayrımını gözardı etmelerinin ne gibi problemlere neden olduğuna uzun uzadıya değinmiştir. Muhaddis ve fâkih arasındaki farka ve takip ettikleri yöntemdeki ihtilaflara yer vermiştir. Hadis rivayetinde dikkat edilmesi gereken kurallar ve ravide aranan şartları detaylı olarak ele almıştır. Daha sonra hadis usûlü ilminin önemi ve tarih ilmiyle ilişkisini ve tarih ilmine etkisini açıklamıştır. Son olarak da hadis usûlüyle ilgilenen âlimlerin özelliklerine ve meziyetlerine değinmiştir.

Birinci bölümde yazar mütekaddimûn hadis usûlcüleri ve hadis usûlü ilminin doğuşunu ele almıştır. Bu bölümde hadis ilminde mütekaddimûn olarak kimin kastedildiğini ve zamansal çerçevenin ne olduğunu ve bu husustaki farklı görüşleri tetkik etmiştir. Mütakaddimûn ve müteahhirûn hadisçilerin takip ettikleri yöntemleri karşılaştırarak bu iki yöntem arasındaki ayrımın gözetilmesindeki öneme vurgu yapmıştır. Yazar mütekaddimûn âlimlerin takip ettikleri yöntemin bazı özelliklerini ele almıştır. Bu özellikleri;

1. İnsanlar arasında maruf olan rivayetleri tercih etmeleri
2. Ravi ve merviyi hassas tetkik etmeleri
3. Rivayetleri isnâd ile yapma hususuna önem vermeleri
4. Semâ'ın arz üzerine öncelenmesi
5. Hadis ilminin farklı dallarında uzmanlaşmış olmaları
6. Mutekaddimûn hadisçilerin referans durumunda olmaları şeklinde sıralamak mümkündür.

---

* Arş. Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslami Bilimler Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, ankaravi_83@hotmail.com **ORCID ID:** 0000-0002-2669-3082

Yazar mütekaddimûn hadisçilerin bu meziyetlerini ele alırken, aslında çalışmanın başlığına uygun olarak ele alınması daha önemli olan, kullandıkları hadis ıstılahlarının temel özelliklerine değinmemiştir. Bu da eserde ciddi bir eksiklik olarak kendini göstermektedir. Buna rağmen menhec (yöntem) kavramının felsefi anlamına detaylı bir şekilde ele alınması çalışmayı amacından uzaklaştırdığı hissini vermektedir.

İkinci bölümde yazar hicrî ilk üç asırda hadis usulü ilminin doğuşu üzerinde durmuştur. Bölümün içeriğinde ise kısaca sahabe döneminde hadis usulü, hicrî üçüncü asırda hadis usulü ve bu dönemde kaleme alınan eserlere kısaca değinmiştir. Daha sonra da bu eserler içinde örnek olması açısından Müslim'in mukaddimesini tanıtmıştır. Yine bu bölümde cerh ve ta'dîl ilminin doğuşu ve bu alanda sözü geçen âlimler, bu ilimde takip edilen yöntem ile yazılan eserlere değinmiştir. Daha sonra ilel ilmi, illetin tanımı hakkında mütekaddimûn ve müteahhirûn âlimlerin ihtilafları, önemi, doğuşu, gelişimi, bu alanda öne çıkan âlimler ve yazdıkları eserleri kısaca tanıtmıştır. Bu bölümde ele alınan bilgiler önemli olmakla beraber eserin başlığından doğan beklentileri karşılamamaktadır. Okuyucu daha fazla, hadis usulü ilminin doğuş süreci, bu alanda yazılan eserler ve kullanılan kavramların özelliklerinin ele alınmasını beklerken çok dağınık bir içerikle karşılaşmaktadır.

Üçüncü bölümde hadis ilmi dışındaki İslami ilimlerin hadis ıstılahlarının doğuşuna etkisi ele alınmıştır. İlk olarak fıkıh usulünün hadis ıstılahlarının doğuşuna etkisi araştırılmış bunlara örnek olarak da mütevatir, sikanın ziyadesi, sahih ve mürsel kavramını ele almıştır. Daha sonra dilin hadis usulü ilmi üzerine etkisi ele alınmış olup, örnek olarak tashîf, tahrif, mü'telif, muhtelif, müttefik, müfterik kavramlarına değinilmiştir. Konuyla ilişkisi olmamasına rağmen Ğarîbu'l-hadis ilmine, bu alanda yazılan eserlere ve hadis lafızlarında yapılan hatalara yer verilmiştir. Bu konu içinde manayla rivayet ve âlimlerin bu konudaki görüşlerine yer verilmesi ayrıca şaşkınlık verici bir yaklaşımdır. Ayrıca hadis usulünde birçok kavram üzerinde dilin etkisi olmasına rağmen, bu konunun değinilmemesi ayrı bir eksiklikler. Diğer taraftan Hadis usulüne etkisi açısından kelim ilmi ele alınmış ve mihne olayları üzerine durulmuştur. Bu bölümde ravini bidat ehli olması örnek olarak verilmiş ve aynı zamanda ravinin mürchie, râfizî, mutezilî ve haricî olma durumu ve bunun rivayetlerine etkisi irdelenmiştir. Fakat bu örneklerin de hadis usulü konularıyla ilişkisi sınırlı görülmektedir.

Dördüncü bölümde mütekaddimûn hadisçilere göre hadis ıstılahlarını ele alan yazar, ilk olarak hadislerin taksimine değinmiştir. Bu başlık altında hasen hadisin tanımına değinerek daha çok son dönem usûlcülerin görüşlerini nakletmiş olmasına karşın aynı zamanda mütekaddimûn hadisçilerin kullandığı munkatı', mu'dal, sâlih, şâz, münker gibi hadis ıstılahlarına yer vermiştir. Fakat bu bölümde müteahhirûn hadisçilerinden yaptığı nakiller dikkat çekmektedir.

Yazar mütekaddimûn ve müteahhirûn hadisçilerin takip ettikleri yöntemlerin birbiriyle karşılaştırılmaması gerektiği ve ilk dönem hadisçilerinin kullandıkları

ıstılahlar için müstakil bir ansiklopedik çalışmanın yapılmasının önemine vurgu yaparak sonuç bölümünü bitirmektedir.